

Коприната и модният дизайн

Резюме: Когато мислим за коприна, мислим за блясък и разкош. Никоя друга тъкан не може да се сравни с нейната красота, и тъкмо поради това тя толкова често се използва от модните дизайнери за изработка на официални рокли и луксозни облекла. Тя е изключително мека, луксозна тъкан, едновременно гъвкава и издръжлива. Изработена от естествени протеини, коприната по своята същност е здрава и притежава някои от най-желаните черти на съвременните материи. Преди векове копринената тъкан се смятала за престижно влакно, свързано с висок статус и използвано като дипломатическо средство *par excellence*. Тя е запазена за специални събития, фестивали, сватби и други тържества, както и за завеси и килими - символ на голямо богатство и привилегия. През XVIII, XIX и XX в. модата има тенденция да поддържа аурата на коприната с лукс и престиж. Напоследък, модното течение „*dress to success*” (облечени за успех) превръща копринените облекла в класически показател за престиж.

Нито едно кратко проучване не може правдиво да оцени приноса на коприната към модата, тъй като те са толкова тясно свързани, че са неразделни.

Ключови думи: коприна, история, мода, дизайн, модни тенденции

Abstract: When we think about silk, we think of brilliance and splendor. No other fabric can be compared to its beauty, and that's why it is so often used by fashion designers for formal dresses and luxury garments. It is extremely soft, luxurious fabric that is both flexible and durable. Made of natural proteins, silk is by nature robust and possesses some of the most desirable features of modern fabrics. Centuries ago, silk fabric was considered to be a prestigious fiber associated with high status and used as a diplomatic tool *par excellence*. It is reserved for special events, festivals, weddings and other celebrations, as well as for curtains and carpets - a symbol of great wealth and privilege. In the 18th, 19th and 20th centuries, fashion tends to maintain the aura of silk with luxury and prestige. Recently, the fashion trend "*dress to success*" turns silk clothing into a classic prestige.

No brief study can reliably assess the contribution of silk to fashion as they are so closely related that they are inseparable.

Key words: silk, history, fashion, design, trends

Родината на коприната е Китай и с нейното възникване е свързана легенда за император Хуан-Ди (известен също като Жълтият император, живял около 2600 г. Пр. Хр.), чиято жена научила своя народ да отглежда гъсеници, от които получавали копринени нишки. (Encyclopedia Britannica) Още тогава в Древен Китай тъкали няколко вида коприна, които се опитвали да направят здрави и чиито цветове променяли с помощта на бои. Въпреки невероятната популярност на копринените тъкани тайната на производството на коприна - от развъждане на копринените буби до технологията на изтъкването, се пазела най-строго и в продължение на дълги векове производството било съсредоточено единствено в Китай. (Datta, Nanavaty 2005: 13; Muthesius 2002: 150). Но с времето се появил Великият път на коприната, търговски път, свързващ Азия с Близкия Изток, по който най-ценната стока, изнасяна от Китай, била коприната, чиято цена на западните пазари била необичайно висока. (Encyclopedia Britannica). Той започва от Сиан (централен Китай), върви на запад през Централна Азия и след това, през днешните Иран и Ирак, достигайки Средиземно море до Алепо в Сирия, или Константинопол (Zethner, Koustrup 2007: 17).

Покрай този път и в оазисите, където търговците почивали и търгували, възниквали градове - Хотан, Турфан и Кашгар в покрайнините на пустинята Такламакан (дн. Регион Синкянг в Китай) и градовете Самарканд и Бухара в Узбекистан (Wood 2002: 13-23). В някои от крайпътните градове възникнали и тъкачни фабрики, например, в района на днешен Иран и Ирак (Zethner, Koustrup 2007: 18). При Сасанидите между 200-600 г. сл. Хр. били изработвани килими и други изящни копринени изделия, често с животински и растителни мотиви, които предизвиквали голямо възхищение. Тази традиция е продължена и от техните наследници, арабите (Zethner, Koustrup 2007: 18).

Римската империя познавала и търгувала с коприна, а китайската коприна била най-скъпо струващата стока на лукса, внасяна в Рим (Wild 2003: 108; Encyclopaedia Britannica). Въпреки нейната популярност, тайната на производство достигнала Европа едва около 550 г. благодарение на Византия.

(Muthesius 2002: 150). Византийците не знаели как да произвеждат коприна, докато двама несториански монаси, изпратени от император Юстиниан I Велики, не донесли в своите бастуни копринени буби от оазисния град Хотан в Константинопол, столицата на империята (Heichelheim 1949: 2741-2767; Schoeser 2007: 26; Zethner, Koustrup 2007: 18; Ангелов, Тивчев 1974: 34-35). От този момент, чак до 1147 г., когато в Палермо и Калабрия също започнали да произвеждат коприна, Византия държала монопола върху коприната за целия западен свят, превръщайки Константинопол в център на текстилното производство и световен пазар на търговията с коприна (Даркевич 1989: 553; Laiou 2002: 703, 718-719, 736, 740; Muthesius 1992: 331; Muthesius 2002: 156).

Копринарството било строго контролирано от държавата, тъй като копринените платове били не само важна стока, но дипломатически инструмент - подарък за чуждестранните пратеници, владетели или подкуп за враговете на империята, и регулиран пазар за официална позиция и богатство (Даркевич 1989: 553-554; Laiou 2002: 713, 715, 718; Cormack 1992: 218-236; Muthesius 1992: 101). Византийският двор дори развил специална йерархия на облеклото със специфичен десен и качество за всеки пост, използвана от императора като система за награда и изплащане на заплата (Lopez 1978: 197; Muthesius 1990, 126-132). Забраните продължили докато през X в. не се появили тъкачници за коприна и в провинциални градове на империята - Солун, Тива и Коринт.

За византийското копринопроизводство били типични т.нар. *самит*, различно оцветен вътък, с който създаденият десен почти напълно покривал основата и платовете, изтъкани с диагонална нишка. (Schoeser 2007: 27). Златната везба се получавала с поставяне на сребристи позлатени ленти върху копринената основа (Muthesius 2003: 344). Мотивите за украса върху византийската коприна имитирали сасанидските десени - двойка животни пегаси, лъвове, слонове и други измислени или реални животни, птици и „дървото на живота”, вписвани по характерен начин в декоративни кръгове. Християнски мотиви също присъствали - напр. допоясни изображения на светци в нарочни овални места, кръстове и т.н. (Tortora, Eubank 2010: 110; Даркевич 1989: 554; Zethner, Koustrup 2007: 19).

Ако първоначално, през V-VI в., в десените на византийските тъкани присъствали дребни изображения като сърчица, палмети и т.н., то впоследствие през VIII-XI в. техният размер се увеличава - напр. с ширина 156 см и височината на рапортата (повтарящата се част от рисунката) 78-80 см (Поляковска, Чекалова

1989: 144; Grabar 1971: 31; Даркевич 1989: 554; Wild 2003: 148-149). Сред тях преобладавали тъканите, оцветени с **ализарин** - получаван от корените на броша - *Rubia tinctorum*, тревисто многогодишно растение оцветяващо в червен цвят, **кермес** - добиван от паразитното насекомо *Coccus ilicia*, живеещо по листата на каменния дъб *Quercus ilex* - Европа, Северна Африка, заменил пурпура, **индиго** и **лутеолин** - лат. *luteolus* жълтоват, жълтичък; пигмент на растението жълта резеда (Даркевич 1989: 555; Muthesius 2002: 158-160).

След гибелта на Византия през 1453 г., при османците, коприната играела също голяма роля като източник на приходи за султаните. Османските градове Бурса, Одрин и Истанбул били прочути със своето производство на коприна, а в заобикалящите ги райони населението отглеждало голяма част от копринените пашкули. Византийската традиция за тъкане с красиви златни и сребърни нишки била продължена, но обичайни били копринените платове с ислямски мотиви и арабски надписи. В началото на XIX в. поради засиленото търсене на коприна било въведено механично навиване и с това се подобрило качеството на нейното източване.

Копринарството се оказва една от най-важните парични реколти в Тракия и Македония през XIX в. През 20-те г., например, Тракия изнасяла коприна за Англия (Chotzidis 2001:5). Но копринарството в тези региони и в цялата Османска империя претърпяло два тежки удара след средата на XIX в. - болест по копринения червей довела до драстично намаляване на бубите и отваряне на Суецкия канал (1869 г.), което дало достъп на евтина китайска и японска коприна до европейския пазар (Quataert 1987: 286-287). По тези причини производството на коприна останало на най-ниското си ниво чак до началото на 80-те г. на XIX в. (Chotzidis 2001:5). След съвземането на производството на коприна в началото на XX в., европейските пазари се ориентирали към Япония и това принудило местните производители да се ориентират към вътрешния пазар (Zethner, Koustrup 2007: 21).

В Османската империя административният център на плодородния Западно- и Източнотракийски регион Суфли имал изключително силна позиция, дължаща се главно на копринарството - толкова голямо количество пашкули били изпращани в Истанбул и Бурса и изнасяни зад граница, че районът около Суфли десетилетия наред бил наричан “финансовият бял дроб” на Тракия (Zethner, Koustrup 2007: 27; Kostopoulou 2016: 16). От средата на 80-те г. на XIX в. износът

от Тракия бил насочен към Италия, Франция и главно към Бурса, въпреки че голяма част от продукцията оставала у местните производители (Chotzidis 2001: 6, 12-13). След Първата световна война Суфли преминава в пределите на Гърция и през 20-те и 30-те г. на XX в., заедно с голямата копринена фабрика Цивре, все още поддържа производството (Zethner, Koustrup 2007: 27). Последната била затворена през 1942 г., след това отново открита и окончателно закрыта през 1962 г. (Kostopoulou 2016: 17). Другите стари фабрики работят и до днес, дори била отворена и напълно нова, където копринените платове са тъкани, боядисвани и щамповани главно въз основа на вносна суровина от Китай (Zethner, Koustrup 2007: 27).

След направената историческа ретроспекция дотук, е необходимо да се спрем накратко и върху самото копринопроизводство. Най-напред следва да се отбележи, че както вълната, така и коприната е естествено протеиново влакно (Schoeser 2007:232). Ларвите, известни като копринени буби, екструдират копринени влакна, за да образуват пашкули и едновременно с това, отделят и смолисти покрития, известни като серицин (Schoeser 2007: 60-61, 233; Zethner, Koustrup 2007:8, 42-44). Разграничават се основно два вида коприна: дива и култивирана. (Zethner, Koustrup 2007:9) И в двата случая обаче тя се произвежда, когато копринената пеперуда снесе яйца, които преминават през няколко фази на развитие, а образуването на пашкулите води до пашкул с копринени влакна (Zethner, Koustrup 2007:6-8; (Schoeser 2007:235).

Превръщането на ларвите в пашкул отнема около един месец от живота им, а той осигурява производството на около един километър копринено влакно (Schoeser 2007: 64). От него, на свой ред, може да се изпреде около 900 м копринена прежда. Суровата коприна се използва предимно за тъкани, които имат по-структуриран външен вид, отколкото копринения плат, произведен от обикновена, култивирана коприна. Освен това суровата коприна има доказано противовъзпалителни свойства, успокояващи раздразнените участъци от човешката кожа или казано с една дума - допирът с коприната е много приятен, оздравяващ (Schoeser 2007: 161).

Контролираният производствен процес, известен като серикултура, се разпростира върху всички етапи на производство, от копринените пеперуди, избрани да снасят яйца, през идентифицирането на най-здравите копринени буби, до събирането и обработката на най-качествените пашкули (Zethner, Koustrup

2007: 4). Домашните копринени буби се хранят с листа от черница. С цел да се прекъсне следващата фаза от развитието на пашкула - тяхното просяждане при превръщането им в пеперуди и за да се запазят дългите естествени влакна, характерни за коприната, по-голямата част от ларвите се убиват със суха топлина (Zethner, Koustrup 2007: 43). При отстраняване на серицина от пашкула се получава коприна почти бяла на цвят, докато цветът на суровата и дивата варира от бледо до светлокафяво (Schoeser 2007: 64).

Повечето копринени платове са изработени от култивирани пашкули, с източени фини нишки, които подчертават гладкостта, блестящите им качества и създават усещане за „копринено“ (Schoeser 2007: 117). Копринените тъкани за облекло варират от много меки и добре падащи сатени и крепове до изключително твърди и бухнали тафти, органза и великолепно копринено кадифе. Интериорните текстилни изделия, които често се произвеждат от коприна, пък включват различни дамаски и платове за тапициране, бенгалин и гоблени.

Дюпионската или неизпедена коприна е направена от влакна на двойни пашкули, които растат заедно (Schoeser 2007:65). Характерното за тези пашкули е, че от тях се получават неравно тънко-дебели влакна и преди, които се използват най-добре в текстурирана, ленено-подобна тъкан, наречена „шантунг“ (Schoeser 2007: 232, 249). Във влакната от дива коприна и копринената дреб често има серицина, останала във влакното и поради това тъканите изглеждат груби, наподобяващи ленен плат, но пък създават меко и леко гумено усещане. Коприната отдавна се счита за най-добрия и луксозен текстил в усещането за кожата. В наши дни са проектирани множество синтетични влакна, които да подражават на външния вид и възприятието за коприна (Schoeser 2007: 117).

Като протеиново влакно, коприната може да абсорбира 30% от теглото си и бързо изсъхва. Тъй като е сравнително лека и обикновено напълно гладка, тя често е по-удачният и предпочитан избор за дрехи или мебели, които са в пряк досег до кожата на човек. (Zethner, Koustrup 2007: 32) Също подобно на вълната, коприната се багри добре и поддържа широка гама от дълготрайни цветове. Копринената нишка е най-здравото естествено влакно и с по-голяма трайност от памука и фините вълни. Коприната принадлежи към най-леките тъкани и е най-фината естествена тъкан, като в същото време е много мека и устойчива на

дърпане - благодарение на естествената си еластичност тя може да се разтяга до 24% (Schoeser 2007: 234).

В ретроспективен план коприната винаги е била смятана за престижна тъкан, свързана с висок статус на притежателя. В древността само членовете на висшата аристокрация можели да си позволят да носят одежди от коприна, докато тези на обикновените хора били от коноп (Zethner, Koustrup 2007: 2). Коприната в облеклата е запазена за специални събития, фестивали, сватби и други тържества. В интериора тя се появявала под формата на завеси и килими, символ на голямо богатство и привилегия. През XVIII в. дрехите на аристократите често били изработвани от коприна - традиция, следвана от модните дизайнери и през следващите два века, с което се подсилва тенденцията за възприятието ѝ като лукс и престиж (Zethner, Koustrup 2007: 22-23). В последно време хората от бизнеса, подвластни на течението *dress to success* (облечени за успех), считат копринените облекла като класически показател за престиж (Entwistle 2005).

До 30-те години на XX в. усилено се разработват синтетични влакна, които да придават копринен вид на достъпна цена. Със спада на копринената промишленост в Китай и Япония по време на войната, найлонът поема голяма част от пазара за копринени чорапи, които стават широко достъпни (Zethner, Koustrup 2007: 28). Ацетатът рутинно замества коприната при изработката на бални рокли и сватбено облекло, а полиестерът, особено микрофибърът, е най-успешното изкуствено влакно, достигащо на външен вид и, понякога, почти до усещането за коприна (Schoeser 2007: 185).

До 90-те години на XX в. модата прегърна коприната и идеята, че тя трябва да бъде достъпна за повечето хора (Schoeser 2007: 172). Интерпретира се като текстил, подходящ не само за специални събития, но и за ежедневна употреба. Много важно за експанзията на коприната като тъкан е създаването на различни видове и техните широко прокламирани характеристики. Тя е привнесена не само в домашния текстил за тапицерия, чаршафи, завивки, покривки за легла и маси, но дори е приета в спортното облекло и бельото, поради това, че държи топло през зимата и хладно през лятото, и не дразни кожата (Zethner, Koustrup 2007: 34). Суровата коприна пък добива популярност в летните колекции, където наподобява ленено облекло. Тя е преоткрита не само като красива материя, но и заради големия комфорт и достъпна цена, тъй като увеличеното производство на влакна и подобрените технологии за обработка намаляват нейната цена.

Междувременно подемят на занаятите и интересът към изкуството поставят друг фокус върху нея заради лесното ѝ поддаване на обработка и вплитането на облекло и изкуство в едно.

През последните години в модните колекции се забелязва богато присъствие на копринената тъкан във всички облекла, както за сезон пролет/лято, така и за есен/зима. Копринените тъкани падат красиво и имат мека текстура с фин блясък, което ги превръща в твърде предпочитани от модните дизайнери. Колекцията на Клаус Иверсен от 2016 г. е вдъхновена от класическия трилър на Роман Полански „Бебето на Розмари”. Това е колекция, изпълнена с приказни монохромни облекла в бял и бледорозов креп-жоржет (Iversen 2016).

Еклектичната колекция на Олилий открива вдъхновението си в четирите вятъра под надслов „Различното е красиво” (Oilily 2016). В колекцията са включени копринени рокли и блузи с абстрактни експресионистични принтове. Музата в колекцията на Саид Махруф „Птичийт събор” е и съименникът му в древноперсийска поема от XII в., част от легендарния копринен път. Махруф се възползва максимално от коприната на основата на нейната гъвкавост в рокли с драперии и плисета (van Bueren 2016). В колекцията си той вплита и бродирани пауни и феникси от творчеството на парижкия художник Ясин Мукнеш.

Но не само холандските дизайнери предпочитат коприна - през пролетта на 2017 г. Валентино представя колекция на рокли с висока яка от копринено жарсе, а Николас Геширие, творчески директор на „Луис Вюитон”, в съответствие с актуалната тенденцията за спортна атмосфера, съчетава коприната и трикотажни тениски с кожени апликации (Mower 2016; Phelps 2016). На свой ред Дрис ван Нотен се фокусира върху развитието на удобни копринени халати и панталони в стил „Пижама” (van Noten 2017).

Очарованието на коприната и през сезон есен/зима 2017/18 г. е отново вдъхновение за дизайнерите. Драперии, гънки и блясък могат да се открият в колекциите на Виктория Бекъм, Етро, Валентино и Роксанданда (Trochu 2017). Тази материя е основополагаща и за дизайнера Сандър Лак, който работи с естествени и удобни материи (Madsen 2017). И за сезон пролет/лято 2018 г. коприната продължава да е предпочитаната материя: полупрозрачни копринени рокли с множество тюл се виждат в колекциите на Анна Сюи, Джамбатиста Вали, Прийн и Прабал Гурунг. (Pithers, Hobbs 2018).

В продължение на столетия обществата използват коприната като преоткриват качествата ѝ и разширяват употребата ѝ. Днес тя е подвластна на идеите за съчетаване на приложните функции на облеклото с изящността и естетиката на изкуствата.

гл. ас. д-р Кристина Савова
Нов български университет
ksavova@nbu.bg

Литература:

Ангелов, Димитър, **Тивчев**, Петър 1974: *Подбрани извори за историята на Византия*. София: Наука и изкуство.

Даркевич, Владимир 1989: Прикладное искусство. - В: *Культура Византии*. Т. 2: *Вторая половина VII-XII вв.* Отв. редактор Зинаида Удальцова. Москва: Наука, 520-557.

Поляковска, Маргарита, **Чекалова**, Александра 1989: *Византия: быт и нравы*. Свердловск: изд. Урал. ун-та.

van Bueren, Marjolein 2016: Mythical Greek goddesses steal the show at Said Mahrouf, Mercedes-Benz Fashion Week Amsterdam - January 2016. - Amsterdam Fashion Week, 15 Jan. - <https://fashionweek.nl/en/article/15jan16-mythical-greek-goddesses-steal-show-said-mahrouf> (10.02.2018).

Chotzidis, Angelos 2001: The Impact of the Ottoman Public Debt Administration on the Economies of Epirus, Macedonia and Thrace (1881-1912): A Preliminary Approach, PhD Symposium on Contemporary Greece and Cyprus, 2-3 June 2001, The Hellenic Observatory, European Institute London School of Economics, UK, 1-20. - http://www.lse.ac.uk/europeanInstitute/research/hellenicObservatory/pdf/4th_%20Symposium/PAPERS_PPS/HISTORY%20I/CHOTZIDIS.pdf (10.02.2018).

Cormack, Robin 1992: But Is It Art? - In: *Byzantine Diplomacy: Papers from the Twenty-fourth Spring Symposium of Byzantine Studies, Cambridge, March 1990*. Johnatan Shepard and Simon Franklin (ed.). London: Aldershot, 218-236.

Datta, Rajat, Nanavaty, Mahesh 2005: *Global Silk Industry: A Complete Source Book*. New Delhi: Universal-Publishers.

Entwistle, Joanne 2005: Dress for Success. - In: Encyclopedia of Clothing and Fashion, 2005 <http://www.encyclopedia.com/fashion/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/dress-success> (10.02.2018).

Grabar, Andre 1971: L'art profane à Byzance. - In: *Actes de XIVe congrès international des études byzantines*. Raport III. Bucarest, 317-343.

Heichelheim, Frederik 1949: Byzantine Silk Fabrics. - *CIBA Review* 75, 2741-2767.

Encyclopedia Britannica, s.v. Silk. - <https://www.britannica.com/topic/silk> (10.02.2018).

Iversen, Claes 2016: FW 2016 Collection. - <https://claesiversen.com/collections?photogallery=6> (10.02.2018).

Kostopoulou, Stella 2016: *The Western Silk Road in Greece. Silk Road Programme 2016, Western Silk Road Tourism Initiative, A UNWTO-EU Initiative*. Thessaloniki.

Laiou, Angeliki 2002: Exchange and Trade, Seventh-Twelfth Centuries. In: *The Economic History of Byzantium*. Vol. 1: *From the Seventh through the Fifteenth Century*. ed. Angeliki Laiou. DO Studies XXXIX, Washington, 681-755.

Lopez, Robert 1978: Silk industry in the Byzantine Empire. - In: *Byzantium and the World Around It: Economic and Institutional Relations*. London: Variorum, 1978, 197.

Madsen, Andres 2017: Rendez-Vogue: Sander Lak, Vogue, 13 September - <http://www.vogue.co.uk/article/rendez-vogue-sander-lak-interview-anders-christian-madsen> (10.02.2018).

Mower, Sarah 2016: Valentino. - Vogue, October 2. - <https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-2017-ready-to-wear/valentino> (10.02.2018).

Muthesius, Anna 1990: The impact of the Mediterranean silk trade on Western Europe before 1200 AD. - In: *Textiles in Trade. Proceedings of The Textile Society of America Biennial Symposium, September 14-16*. Washington DC: Textile Society of America, 126-132.

Muthesius, Anna 1992: Silk, Power and Diplomacy in Byzantium. - *Textile Society of America Symposium Proceedings* 580, 99-110. - <http://digitalcommons.unl.edu/tsaconf/580> (10.02.2018).

Muthesius, Anna 2002: Essential Processes, Looms, and Technical Aspects of the Production of Silk Textiles. In: *The Economic History of Byzantium*. Vol. 1: *From the Seventh through the Fifteenth Century*. ed. Angeliki Laiou. DO Studies XXXIX, Washington, 147-168.

Muthesius, Anna 2003: Silk in the Medieval World. - In: *The Cambridge History of Western Textiles*. Vol. I. David Jenkins (ed.). Cambridge: CUP, 325-354.

van Noten, Dries 2017: Outfits Women S/S 2017. - <https://www.driesvannoten.be/outfits/Women--S-S--2017> (10.02.2018).

Oilily 2016: Herfst/Winter 2016. - Vogue, 18. - <https://www.vogue.nl/fashion/shows/gallery/oilily-herfst-winter-2016> (10.02.2018).

Phelps, Nicole 2016: Louis Vuitton. - Vogue, October 5. - <https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-2017-ready-to-wear/louis-vuitton> (10.02.2018).

Pithers, Ellie, **Hobbs**, Julia 2018: The Top Trends Of Spring/Summer 2018, Vogue, 6 February. - <http://www.vogue.co.uk/gallery/spring-summer-2018-trends> (10.02.2018).

Quataert, Donald 1987: The silk industry of Bursa, 1880-1914, In: *The Ottoman Empire and the World-Economy*. Huri İslamoğlu-İnan (ed.). Cambridge & Paris, 286-287.

Schoeser, Mary 2007: *Silk*. New Haven & London: Yale UP.

Tortora, Phyllis, **Eubank**, Keith 2010⁵: *Survey of Historic Costume. A History of Western Dress*. New York: Fairchild Books.

Trochu, Eugénie 2017: 26 trends for Fall/Winter 2017-2018. - Vogue, 20 August. - <https://en.vogue.fr/fashion/fashion-inspiration/diaporama/fwah2017-fall-winter-2017-2018-fashion-trends/41670> (10.02.2018).

Wild, John 2003: The Later Roman and Early Byzantine East, AD 300-1000. - In: In: *The Cambridge History of Western Textiles*. Vol. I. David Jenkins (ed.). Cambridge: CUP, 140-153.

Wood, Frances 2002: *The Silk Road: Two Thousand Years in the Heart of Asia*. Berkeley, CA: University of California Press.

Zethner, Ole, **Koustrup**, Rie 2007: *Silk Ways-Ancient Threads and Modern Networks*. Koustrup & Co.